

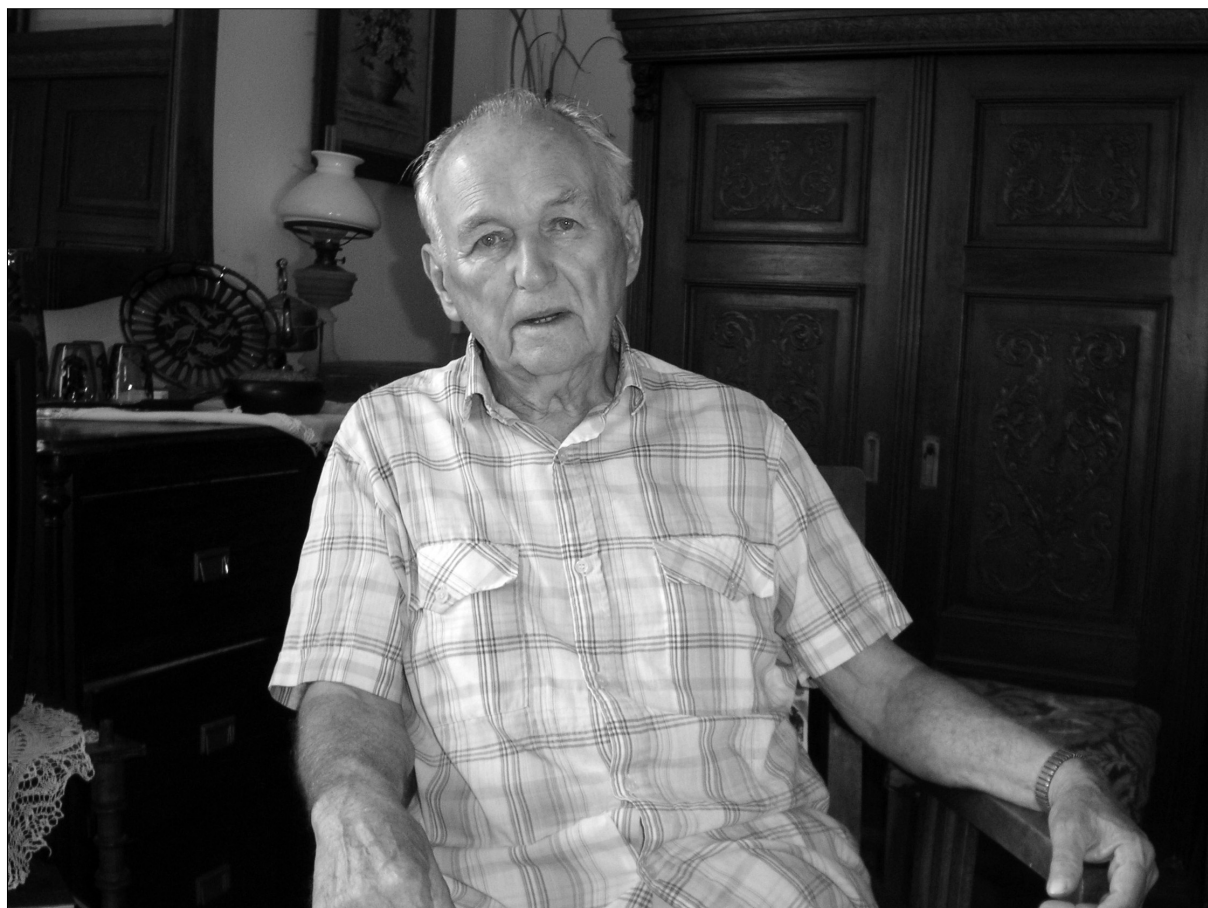
ČESKÁ ARCHEOLOGIE V DOBĚ PROTEKTORÁTU VE VZPOMÍNKÁCH VÁCLAVA SPURNÉHO

Jan Turek

Od doby začátku nacistické okupace nás dělí už téměř sedmdesát let. Tento časový předěl tak řadí dobu Protektorátu na samou hranici živé paměti. Ačkoliv je epocha Protektorátu Čechy a Morava historicky objektivně zmapována a zhodnocena, osobní vzpomínky, zážitky a příběhy mohou přinést nové a mnohdy neobvyklé pohledy na dobu značně vzdálenou, ale ve vzpomínkách pamětníků stále živou. Právě hodnota osobní vzpomínky přináší nový, soukromý pohled na děje objektivně známé.

Okupace se v české archeologii může zdát jako období hybernujícího času s příděchem trpkých vzpomínek a národního ponížení. Teprve dnes lze na tuto dobu pohlédnout bez zatížení osobními zážitky a různými dobovými předsudky.

Oslovili jsme jednoho z mála českých archeologů, kteří zahájili svůj profesionální život ještě před polovinou minulého století. Tento text je zkrácenou verzí rozhovoru PhDr. Václava Spurného, CSc. (* 4. 1. 1920) a Jana Turka, zaznamenaného filmově pracovníky Českého rozhlasu na letním bytě Spurných v Lohenicích u Přelouče 20. července 2007.

Kdy a za jakých okolností jste nastoupil do Státního archeologického ústavu?

Za okolností velmi nezvyklých. Po uzavření českých vysokých škol nacisty, po 17. listopadu, údajně na tři roky, jsem i já jako všichni studenti musel mít nějaké zaměstnání. Později, po začátku Protektorátu, když se u nás Němci více etablovali, tak se odvádělo do Říše na práci, takže každý si hleděl nějakou práci někde sehnat. Já jako student, který v roce 1939 maturoval, jsem měl možnost dávat kondice. Měl jsem zapsaný dějepis a češtinu, samozřejmě jsem se zabýval latinou a němčinou. Měl jsem řadu kondic z latiny, dokonce jsem se dostal na jeden německý jazykový ústav, kde jsem krátce německy vyučoval latinu. Ale tyto kondice nedávaly ochrany před úřadem práce, protože to nebyla stálá smlouva. Takto jsem se docela dobře užíval, ale snažil jsem se dostat nějakým způsobem k archeologii. O archeologii jsem se zajímal, ale zapsat si ji jako studijní obor tehdy nebylo možné. Archeologie nedávala možnosti pro existenci, bylo jen několik systemizovaných míst v Praze, asi tři nebo čtyři místa byla ve Státním archeologickém ústavu, později za Protektorátu jen Archeologickém ústavu, něco bylo v Národním muzeu a to bylo vše. Venkovská muzea neměla archeology, ta měla většinou historiky.

Jaký jste měl jako gymnazista přístup k informacím o archeologii? Co jste četl? Měl jste třeba Rukověť české archeologie?

Ano tu jsem měl, ale hlavně každou neděli dopoledne pořádalo Národní muzeum informativní přednášky pro veřejnost. Konaly se v přednáškovém sále nebo někdy přímo ve sbírkách. Tam přednášel dr. Svoboda, dr. Turek a šéf dr. Jiří Neustupný. Já jsem tam pilně jezdil a to bylo moje první seznámení s archeologií, samozřejmě kromě četby literatury. O pravěk jsem se zajímal už od chlapeckých let, velice rád jsem četl Štorchovy knihy. Chodil jsem se dívat i po lokalitách, jestli bych nějakou našel a identifikoval, kterou popsals Eduard Štorch.

Proto jsem měl snahu dostat se do Archeologického ústavu v Praze. Ale nikoho jsem tam neznal, já znal jen ty muzejní archeology. Z gymnázia jsem měl spolužáka z vyššího ročníku, který se znal s Jaroslavem Petrbohem, kterého titulovali pane profesore, ačkoliv byl jen učitel. Můj spolužák mi napsal krátký dopis pro Petrboha, jestli by pro mne něco mohl udělat, abych se dostal do těch archeologických kruhů. S tím dopisem jsem ho navštívil v Národním muzeu, on mne velice vlídně přijal, byl to moc hodný člověk, i když to byl velice svérázný pán. O Petrbohovi byla taková spousta anekdot, jednou, po roce 1948, jsme si s kolegy v rychlíku, cestou na komisi do Uherského Hradiště, vyprávěli anekdoty o Petrbohovi. Začali jsme při odjezdu z Wilsonova nádraží v Praze a těch anekdot běželo tolik, že na jednu jsme byli v Přerově. O tom by mohl být zvláštní pořad, vyprávění o Petrbohovi. Tehdy mi Petrboh velmi pomohl. Řekl mi, tady do muzea tě umístit nemůžu. Napsal mi dopis pro dr. Böhma, já jsem mu zatelefonoval, jestli můžu přijít, on říkal „Jo, jen přijď...“ Tak jsem se vypravil do Archeologického ústavu, který tehdy sídlil v Lobkovickém paláci na Malé Straně, kde je dnes německé velvyslanectví. Böhm mne vyslechl, věděl o co jde, a pravil: „Jste ministerský ústav, místo tady žádné volné není a přijmout tě nemohu.“ Pak chvíli přemýšlel a povídá: „Už vím, jak to s tebou udělám. Napíšu ti list, že ti povolují bezplatnou praxi v Archeologickém ústavu. Od následujícího prvního příjdu a můžeš tady bezplatně pracovat“. Při své činnosti s dáváním kondic jsem měl spoustu volného času, protože kondice jsem měl dopoledne a spíš k večeru, a tak jsem dopoledne chodil do Archeologického ústavu. To ale netrvalo dlouho, Böhm sehnal nějaké stipendium. Tenkrát nezaměstnanou inteligenci podporovalo Ministerstvo školství a národní osvěty, jemuž patřil resortně Archeologický ústav, a tak jsem tam byl najednou oficiálně jako stipendista od ministerstva. To trvalo několik měsíců, pak ta stipendia zase zrušili, ale už jsem se tam nějakým způsobem udržel. Pak jsem byl ovšem totálně nasazený do Německa, ale po třech letech smlouvy s ústavem jsem získal definitivu, tedy časově neomezenou smlouvu.

Jaké byly tehdy Vaše představy o práci archeologa a jakými úkoly jste byl v Ústavu pověřen?

Takže od té doby, od roku 1940 až do mého odchodu do důchodu na začátku 80. let jsem byl zaměstnán v Archeologickém ústavu a dělal nejrůznější praxi, prošel jsem tam vším možným. Začal jsem v archivu nálezových zpráv. Na ministerstvu tehdy působila řada úředníků, kteří byli zvyklí ještě na byrokracii rakousko-uherské monarchie. Ti nevěděli nic o podstatě archeologické práce a vše měřili podle počtu čísel jednacích. Abychom je uspokojili, nebylo nic divného, když archeolog, který odevzdával zprávu o třech stranách a devíti tabulkách, rozepsal každou tabulku do jednoho čísla jednacích. Mladí kolegové se dnes diví, co jsme to tehdy v archivu prováděli. My jsme ta čísla jednacích dokonce museli uměle vy-

rábět, aby je Böhm mohl uvést ve výroční zprávě pro ministerstvo (pod tím jsme byli od roku 1919 do konce roku 1952). V archivu se tehdy dělaly rozsáhlé rozpisy, tenkrát se moc nekopalo, terénní činnost ustávala, prováděly se jen záchranné výzkumy. Přesto ale Böhm sehnal peníze na nějaké otázky, které archeologii zajímaly, kopal se Levý Hradec, zkoumala se Budeč a byly rozsáhlejší záchranné výzkumy, například římské pohřebiště Želenice, to se kopal už od dvacátých let.

Kdo tehdy prováděl záchranné výzkumy?

To hlavně dělal pan Antonín Knor, ale také dr. Borkovský jezdil na záchranné akce, a M. Šolle, Böhm už tehdy nejezdil, jenom řídil ústav. V ústavu byla také celá řada pracovníků delimitovaných z armády a Ministerstva zahraničních věcí. Ti pánové vynikali tím, že znali výborně jazyky. Třeba náš knihovník pan Kudrna znal pět jazyků. Už si nevzpomínám jména všech těch pánů. Ti samozřejmě, jakmile skončila válka v pětáctýřicátém, se všichni vrátili na Ministerstvo zahraničních věcí. Byli ale i z armády, například pan Kabát. Přišli lidé, kteří v životě neslyšeli o archeologii a nevěděli, co to je. Ale někteří se úžasně uplatnili, jako třeba pan Josef Kabát, do těch záchranných výzkumů se zabrali tak, že za chvíli je mohli i samostatně dělat, a Kabát je dokonce i publikoval například v Památkách. To byl velmi šikovný archeolog a příjemný pán. Původně byl dělesloužící četař. Do kreslírní a do zeměměřičské skupiny přišel z armády pan Buřil, to byl dělesloužící rotný, který před válkou působil jako zeměměřič při výstavbě československého opevnění. Takže on se ihned mohl zapojit a vyměřovat archeologické objekty a naleziště. Přišli také dva fotografové, protože armáda měla před válkou Ústav národního osvobození, který vedl generál Medek. Odtud přišel pan Podzemný, který byl ruský legionář, velice milý pán, a pan Škoda. To byli fotografové, kteří pracovali pro Ústav národního osvobození jako stálí civilní zaměstnanci armády. U nás v ústavu dostali každý svůj atelier a zůstali tam až do šedesátých let. Pan Rudolf Podzemný svou práci miloval, chodil do Ústavu někdy i v neděli, když jste mu v sobotu dali desky z právě dokončeného výzkumu, tak on je vyvolal, zvětšil a v pondělí jste měl na stole hotové fotografie. Ale byli tam i další lidé, manželka geodeta Buřila vedla evidenci panu dr. Borkovskému při výzkumu na Pražském hradě. Borkovský v tom měl dokonalý nepořádek, ale ona všechno věděla a když bylo něco potřeba z Hradu, tak se řeklo paní Buřilové, protože pan dr. Borkovský by to ve svých věcech nenašel. Borkovský byl rozený archeolog, ale ta jeho dokumentace. V roce 1941 jsem u něj byl na výzkumu na Levém Hradci, byl to jeden z prvních výzkumů, kam jsem se za války dostal. Měl tam pana Milera, laboranta z Ústavu, který prováděl výkopy, a Borkovský mu vždycky dal instrukce, co se má kopat, co se má odkrýt, a vždycky druhý nebo třetí den tam přijel, vystoupal na Levý Hradec, podíval se, jak to tam bylo, a pak si to při obědě všechno zapsal. Ale jak si to zapsal: měl noviny, tak na kraj novin, pak měl účtenku po obědě, tak si to napsal na zadní stranu účtenky a podobně. Z těchto útržků, které měl doma na Hradě, mu to potom paní Buřilová sestavovala. Byli jsme tam s Karlem Koupilem u něj na výzkumu a on nás nikdy nepoučoval o tom, co je co, která vrstva nebo jak na to jde, tehdy to ještě byla archeologie soukromých pánů sběratelů, kteří před sebou všechno tajili. On to pak Borkovský všechno sepsal, ale nikoho k tomu nechtěl pustit. Když přijel Böhm na kontrolu výzkumu, tak si nás vzal stranou a v rámci toho školení nám řekl, tak podívejte hoši, proto on to otevřel tady tu sondu, tahle vrstva atd. Pak jsme tam samozřejmě byli přítomni komisím, kde jsme se také leccos poučili.

Byl jste svědkem diskriminace české inteligence v průběhu okupace. Jak se projevovala v archeologii?

Tak to bylo se studenty; jak zavřeli vysoké školy, tak nechtěli, aby se jakkoliv dále v odborných věcech vzdělávali. V Ústavu, kam se od těch Ahnenerbe ulil, Werner Mähling udal u Streitové (Dr. Camilla Streit), že Böhm měl v Ústavu nějaké studenty. Já jsem byl v prvním ročníku, ale třeba Miloš Šolle ten měl za sebou už sedmý semestr. Ještě tam s námi byl Karel Koupil, ten ale po válce šel na elektroinženýrství, byl tam ještě kolega Havle, takže jsme byli čtyři, kteří měli rozstudovanou archeologii. Böhm řekl, že nám bude přednášet, takže nás vždycky jednou za týden sezval a hovořil k nám, ale hlavně nám zadával nové německé nebo i české knihy, co vyšly o archeologii, a my jsme o nich měli psát referáty, takže nás takto odborně vedl. Ale za nějaký čas to prasklo tím způsobem, že to Mähling nebo Camilla Streit udali. V Ústavu zůstal český ředitel, takže Böhm řídil Ústav, ale vedle něho bylo ještě německé politické vedení, a to byla tzv. kommissarische Leiterin Dr. Camilla Streit. Ta nejen, že byla nacistka, ale byla nebezpečná, protože uměla dokonale česky. Ta když si na hlavu uvázala šátek a šla na tržiště, třeba na Uhelný trh, mluvila s lidmi a všichni si mysleli že je Češka. To nikdo nepoznal, ta mo-

hla vyslechnout všechny věci. Politicky snad v Ústavu nikoho neudala, ale trvala na tom, že Böhm tam ty studenty nesmí mít. Nás Böhm třeba poslal na výzkum, já jsem byl u Knora v Želenicích, tam jsem pracoval a přijela Streitová, někdy to také přijeli nafilmovat, tak jsem nemohl být po boku pana Knora, když jsem něco zapisoval. Honem jsem tedy musel popadnout nějaké to nářadí a vmísit se mezi dělníky a pořád jsem se snažil být zády k Streitové, aby nepoznala, že tam kopu. Nedávno jsem se viděl na filmu, když jsme v Českém národním filmovém archivu se Šollem a dalšími staršími kolegy popisovali staré filmy. Tam jsem viděl, jak se pořád zády točím, aby mne Streitová neviděla, protože by to okamžitě udala, že je tam český student, kterého Böhm zaměstnává.

Chránilo Vás zaměstnání v Ústavu před totálním nasazením?

To ne, o nasazení rozhodovaly úřady práce, ty nasazovaly kdekoho, to bylo všeobecné. Celý Ústav byl nakonec nasazený, tam zbyla jenom Streitová, pan Knor a Lída Píplová jako knihovnice, jinak všechno bylo nasazené. Já už jsem byl nasazen asi rok před tím.

A co Jaroslav Böhm, ten byl jako ředitel také totálně nasazený?

Ano, ten byl taky nasazený. Užil velikou legraci a rád na to vzpomínal, protože byl nasazený do farmaceutické výroby s herci z Národního divadla a dalšími lidmi z kultury. Seděli v nějakém sále a dávali léky do krabiček k expedici a tam prý se to otřásalo smíchy, to víte, když tam byli takoví koryfeje z Národního divadla, které bylo v té době už taky zavřené. Ten měl tedy nasazení celkem pěkné po téhle stránce. Jinak Ústav byl nasazený jako celek do Fanto-Werke v Pardubicích, a tam prožil také bombardování, protože spojenci věděli, že se tam buduje nějaká chemická výroba, a zaútočili. To bylo 18. srpna 1944, ten nálet, při kterém přišlo hodně lidí o život. Z Archeologického ústavu našťěstí nikdo nezahynul.

Jaké byly Vaše osudy při totálním nasazení?

Hned po uzavření vysokých škol jsem se zapsal do Jazykového ústavu, abych si zdokonalil němčinu. To se mi později velice vyplatilo. V době mého totálního nasazení v Horním Slezsku, kde budovali velký závod na výrobu syntetického benzínu. Na pracovišti jsem byl jenom tři dny, protože pak zjistili, že umím německy, a já jsem šel přímo k té firmě. Dostal jsem propustku do Protektorátu a obstarával jsem různé věci jako nákupčí. Hned, jak jsem se dostal do Prahy, nechal jsem si udělat kopie od razítek na propustky a Urlaub, které jsem načerno vyvezl z tábora, což bylo obrovské riziko. Ta razítka ale pomohla mnoha mým spolunasazeným, kterým jsme zfalšovali propustky, a oni se se štěstím dostali z tábora těsně před jeho uzavřením kvůli tyfové epidemii. To jim možná zachránilo život.

Pan doktor Šolle byl v Ústavu zaměstnán za podobných okolností jako vy?

Pan doktor Šolle se tam dostal rok přede mnou. Byl na volném placeném místě, které bylo ve státní nomenklatuře. Byl později také nasazen, ale měl štěstí, že poblíž svého bydliště; dělal tam Werkschutze, tedy hlídače. Šolle už měl za okupace i svůj výzkum, kopal na Budči. Už ale měl před doktorátem a jemu práci zadával ještě profesor Schráníl. Se Schránílem byla ta potíž, že nějak podlehl alkoholu a zemřel ve svých 47 letech v roce 1940.

Zmínili jste již Camillu Streit a Wenera Mählinga. Jakou roli hrál v české archeologii Lothar Zotz a další němečtí kolegové?

Já jsem s Lotharem Zotzem nepřicházel do styku, poněvadž on byl na fakultě, kam jsem nedocházel. Přicházel jsem do styku s Camillou Streit, které jsem se vždy hleděl vyhnout, aby mne neviděla. Když sem přijížděli němečtí archeologové, tak se Camille Streitové vyhnuli, protože věděli, že to je politická pracovnice, asi jako to bylo v pozdějším režimu po osmačtyřicátém roce s kádrováky. Streitová, to byla vlastně taková kádrovačka. Většina německých kolegů nebyli nacisti, a tak se takovým politickým štrébrům snažili co nejvíce vyhnout. Někteří skončili na frontě, jako třeba Schroller z teplického Amtu für Vorgeschichte. V Amtu ho pak zastupovala jedna z pracovnic. Oni už to Němci měli promyšlené, před tím měli v Liberci (Reichenbergu) to středisko a pak, jakmile byly Sudety připojeny k Německu, si v Teplicích-Šanově (Teplitz-Schönau) vybudovali tzv. Amt für Vorgeschichte. Ta instituce byla krásně vybavená, měla svůj fotografický ateliér, zeměměřičské zařízení a zeměměřiče. Po válce všichni radili Böhmovi, neruš to, jenom to převezmi. Ale bohužel na čas tam vzniklo vakuum. Já jsem to potom mohl

v Archeologickém ústavu sledovat, v archivu nálezových zpráv; takový Gustav Laube, který byl v Bílině jednatelem Archeologického ústavu, měl z těch povrchových dolů přes 400 archeologických nálezů ročně. Böhm to ale bohužel zrušil, archiv a vybavení Amtu jsme převázeli do Prahy, něco se ztratilo a rozkradlo, jak už to bývá. Já jsem tam při likvidaci také jeden den z pověření ředitele pracoval, tak jsem viděl ten odsun. My jsme se Šollem byli z toho dost otřeseni. Jistě, část Němců nacismu podlehla, ale pak tam byli venkovští lidé z vesnic, kteří se o politiku nestarali, ti se jen dělali na svých polích. Ty všechny také odsunuli a je to dodneška velký problém.

Můžete nám přiblížit význam a archeologické aktivity organizace SS-Ahnenerbe?

Založení Ahnenerbe si vymohl Himmler, oni na archeologii, na ty svoje předky a co ti Germáni všechno ovládali, velice dali. Ahnenerbe patřilo pod SS a když armáda obsadila určité území, měli tam archeologové od Ahnenerbe zajišťovat muzea a sbírky před zničením nebo rozchvácením. Aby to nedopadlo, jako když Rusové přišli do Dobříšského zámku. To ještě taková malá odbočka: aby Ingeborg Kieckbusch uchránila významnější archeologické nálezy, které byly v zámečku na Hanspaulce, tak je převezla do Dobříšského zámku. Počítalo se, jestli bude nějaké bombardování Prahy, že Dobříš bombardovat nebudou. Samozřejmě kdyby ty věci zůstaly na Hanspaulce, tak se jim nestalo nic, ale na Dobříši, kam na konci války přišli ruští vojáci, došlo k nemilým ztrátám na uloženém materiálu. Vojáci z nevědomosti vyhazovali pravěké nádoby z oken zámku.

Členem Ahnenerbe byl třeba Mähling. Zotz musel také nakonec narukovat, i když do poslední chvíle dělal vše pro to, aby nemusel, to znamenalo východní frontu a velké nebezpečí. Ale třeba Werner Coblentz skončil někde u Stalingradu a pak byl několik let v ruském zajetí.

Když byly za okupace zastaveny Památky archeologické a další česká periodika, vycházel časopis *Alt-böhmen und Altmähren*. Označil byste ho za kolaborantský?

Byli takoví, kteří se tam cpali, a jiní dělali všechno, aby tam psát nemuseli, a někteří z úředního postavení museli, například Böhm. Výraz kolaborantský se na to moc nehodí, protože to byly odborné archeologické články, které mohly stejně po válce vyjít v kterémkoliv českém časopisu. Ale za války v Protektorátu nebyla jiná možnost. Někteří před tím skutečně chtěli utéct, jako brněnský profesor Emanuel Šimek, ten byl v tomhle neúprosný. Měl dům na Šumavě, blízko Sušice, tam prožil celou válku, neměl tam ani elektrické světlo, svítil si lampami. Neměl vůbec spojení s Brnem, s Němci nepřicházel do styku. Byl mimo a na něm nemohli chtít žádný článek, žádné vyjádření, nic.

Jak byla před okupací vnímána českými archeology *Siedlungsarchäologie* Gustafa Kossinny?

Tak k těmhle rozpravám jsem se před válkou jako začínající student nedostal. V roce 1941 svolal kulturní rada u protektora do Prahy Tagung protektorátních archeologů, přijeli sem němečtí archeologové, jednak z toto sudetského ústavu a jednak z Německa. I někteří čeští archeologové tam přednášeli, museli mít příspěvek. Böhm byl v tomhle jedinečný, to byl člověk, který uměl dvě hodiny krásně mluvit, že se dobře poslouchal, a neřekl nic, takže si vůbec nezadal. Ten to uměl, když bylo potřeba, ten v tom uměl chodit.

Jaké jazyky byly u nás před válkou užívány k publikaci vědeckých prací, případně jejich resumé?

Tak byla to především němčina, to byl jazyk středoevropské archeologie. Ti, co se zabývali paleolitem, ti museli umět francouzsky. A ti „Slovani“, ti louskali ruštinu, ale těžce.

Navázal jste za okupace nějaké kolegiální vztahy s německými archeology a pokud ano, přetrvaly až do poválečného období?

Po válce jsem měl blízké vztahy s Coblenzem, ale ty nemohly být za války, když on byl v ruském zajetí. Později jsme za ním ale do Drážďan často jezdili. Za války to byla Ingeborg Kieckbusch, ta byla vyškolená jako pomocná zdravotní sestra, a tak se na konci války dostala z Prahy s transportem raněných do pozdějšího západního Německa. Už tam pak v Kolíně zůstala, tam se také později provdala a byla to dáma velmi zámožná, vdala se za bohatého obchodníka. V posledních letech napsala knihu vzpomínek na svého otce, který byl profesorem archeologie v Berlíně. Ještě krátce před smrtí nás navštívila, velmi srdečně vzpomínala na své působení v Praze a zvala nás na návštěvu.

Jaké byly Vaše zkušenosti se sudetskou archeologií, případně s jednotlivými archeology? Znal jste Helmuta Preidela?

Helmuta Preidela jsem osobně znal a vzpomínám si na jednu malou příhodu. V jeho společnosti jsem byl, když byl na návštěvě u Böhma, tehdy ještě v Lobkovickém paláci v ulici Na tržišti. V ředitelně s námi seděl Helmut Preidel a vesele vyprávěl všechny možné anekdoty o Hitlerovi a dole pod oknem na ulici zrovna pochodovala německá vojenská jednotka a zpívala nějaké válečné písně. On byl naprostý antifašista. Vůbec se mi nelíbilo Poulíkovo účelové nařčení, že byl německým nacionalistou. Přišlo v 50. a 60. letech, když se Preidel z Německa kriticky vyjadřoval k vedení a publikaci některých slovanských výzkumů v Čechách a na Moravě. Preidel jako antifašista vůbec nemusel odejít z Československa, bylo to jeho svobodné rozhodnutí a učinil ho z rodinných důvodů. I nadále do Prahy posílal své separáty, nikdy se však nevrátil.

Preidel sám hovořil česky?

Ne, neuměl dobře česky, ale rozuměl. Böhmovi dokonce psal dopisy v latině, německy se mu nechtělo psát, a tak jako profesor latiny napsal latinský dopis.

Jak se po osvobození archeologie vracela do předválečných kolejí?

To šlo velmi rychle, hned jsme začali studovat. Jan Filip a prof. Eisner ihned zahájili letní semestr, který se ještě do září 1945 stihnul odučit. My jsme chtěli studium také co nejdříve ukončit, protože jsme přišli o šest let. Šlo to opravdu rychle a já jsem tak promoval už v roce 1948. Böhm na to také velmi dbal, i na oživení společenských vztahů v archeologii. Hned v šestačtyřicátém, ani ne rok po válce, už byl archeologický sjezd v Hradci Králové. Byli tam především archeologové amatérští, protože těch profesionálů moc nebylo. Bylo tam hodně dopisovatelů a hlavně jednatelů Archeologického ústavu.

Kdy se vlastně Archeologický ústav přesunul do své dnešní budovy?

V září 1951 a bylo to již páté, zatím poslední stěhování Ústavu. Letenská 4 je budova, kterou původně vystavěli Fürstenbergové, kteří ji prodali Krajskému úřadu kraje berounského, pak zde sídlil Kraj pražský a nakonec za první republiky zde byla Zemská školní rada. Pan profesor Filip tam působil jako zemský školní inspektor, a když se po Böhmově smrti stal ředitelem Ústavu, seděl ve stejné místnosti, jako když byl školním inspektorem. Ústav byl za války vystěhovaný z Lobkovického paláce na Malé Straně do tehdy uzavřené budovy malířské akademie na Letné. Celý se tam však nevešel a část, archiv a fotografický archiv, byla v bývalé škole vedle kostela Panny Marie Vítězné v Karmelitské ulici. Lobkovický palác jsme museli opustit, protože zde Němci chtěli mít armádní kasino. Přišel Karl Hermann Frank v rajtkách, prošel Lobkovický palác a řekl: „To je to kasino“. Tak jsme se museli do týdne vystěhovat.

Domníváte se, že po osvobození docházelo k nějaké nacionální odvetě?

Na nacistické a pangermánské rasové teorie odpověděla naše poválečná archeologie podporou výzkumu slovanských památek. Aby se našly další prameny o slovanském etniku, byla ustanovena komise, která rozhodla o výzkumu hradišť. To byl veliký, rozsáhlý výzkum Kouřimi, který vedl dr. Šolle. Pak to byla jižní Morava, kde dr. Hrubý a dr. Poulík začali výzkumy v Uherském Hradišti a v Mikulčicích.

Jak vzpomínáte na okupaci jako etapu Vašeho profesionálního a soukromého života?

Byl to vstup a počátky práce v oboru. Ředitel ústavu dr. Böhm byl velice společenský člověk. Bohužel se nám studentům nemohl odborně věnovat. Méně příjemnou vzpomínkou je ovšem pracovní nasazení do Říše, avšak pro mne nakonec dopadlo dobře.

Měli jste tehdy s kolegy nějakou oblíbenou vinárnu nebo hostinec, kde jste se scházeli?

Ne, to za války nebylo. Někteří chodili v Praze, ale já jsem bydlel v Modřanech a to býval pozdě večer problém, tramvaj mi končila v Braníku a pak jsem musel pěšky, což se stávalo, když jsem byl večer na divadelním představení, nebo když Ústav pořádal jednou týdně večerní přednášky profesorů a docentů pro veřejnost, které jsem všechny absolvoval. Také ráno to někdy byl problém dostat se autobusem z Modřan na tramvaj do Braníka. Autobus jezdil na špalky, to se tam zatopilo a ono to vyrábělo dřevoplyn, který poháněl motor. Když pršelo, tak mu namokly špalky, které měl nahoře na střeše a vzadu, a když s tím topil, tak to kouřilo, ale nejelo, takže někdy jsem se nedostal ani do zaměstnání včas. To jsou věci,

kterým se dneska mládež může jenom smát. Takže někde pobývat po večerech, to se pro mne nehodilo. Já jsem také velmi rád chodil do divadla, na operu a podobně, takže pokud byla odpolední představení, tak to šlo. To bývalo třeba ve vinohradském divadle, tam jsem za války často chodil, nebo také v Národním divadle, kde byla místa k stání pro studenty, za korunu nebo za dvě. Ta protektorátní koruna, to byl pakatel, tak tam si to mohl každý student, který se o to zajímal, dovolit. Kupoval jsem také hodně archeologických knih, ono se totiž za peníze v Protektorátu moc koupit nedalo.

Děkujeme Vám za rozhovor.

**CZECH ARCHAEOLOGY DURING THE THIRD REICH PROTECTORAT OF BOHEMIA
AND MORAVIA, IN MEMORIES OF VÁCLAV SPURNÝ, AN INTERVIEW**

This is an interview with the Senior Archaeologist, an emeritus member of the Institute of Archaeology in Prague Václav Spurný, who was employed in the Institute already at the end of 1930s and during the Nazi Protectorate of Bohemia and Moravia. This is a shortened version of the Czech Radio interview recorded on 20th July 2007.

(English by Jan Turek)

JAN TUREK

ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE STŘEDNÍCH ČECH, NAD OLŠINAMI 3, 100 00 PRAHA 10

